

POSTANOWIENIE

Dnia 20 kwietnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z wniosku J. C.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w W.
o zwrot świadczenia,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 20 kwietnia 2021 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 4 grudnia 2019 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

W wyroku z dnia 4 grudnia 2019 r., sygn. akt III AUa (...), Sąd Apelacyjny w (...) – w sprawie z wniosku J. C. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w P. – oddalił apelację wnioskodawcy od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w P. z dnia 24 maja 2018 r., sygn. akt VIII U (...), w którym Sąd Okręgowy oddalił odwołanie J.C. od decyzji organu rentowego z dnia 24 listopada 2017 r., znak: (...) (organ rentowy – na podstawie art. 138 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2017 r., poz. 1383) oraz art. 26 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. z 2015 r., poz. 1242 ze zm.) zobowiązał J. C. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od dnia 01.01.2015 do 31.05.2016 r. w kwocie 20.435,93 zł).

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego wnioskodawca zaskarżył skargą kasacyjną. W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano, że w niniejszej sprawie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości oraz wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów. Przepisy te sprowadzają się do kwestii treści pouczenia, jakie powinno zostać przedstawione ubezpieczonemu w wydawanych przez organ decyzyjnych, co w konsekwencji mogłoby prowadzić do zastosowania wobec nich przepisu art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r o emeryturach i rentach z funduszu ubezpieczeń społecznych i uznania, że świadczenie było wypłacone w sposób nienależny. Obowiązujące przepisy nie stanowią, jaka powinna być treść pouczenia i czym powinien kierować się Zakład Ubezpieczeń Społecznych sporządzając jego treść. Również dotychczasowe orzecznictwo sądów powszechnych, w tym Sądu Najwyższego, nie jest jednolite, co z kolei przekłada się na treść orzeczeń wydawanych w indywidualnych sprawach ubezpieczonych. W ocenie autorki skargi istnieje potrzeba odpowiedzi na pytanie: czy Zakład Ubezpieczeń Społecznych przy formułowaniu treści pouczenia zawieranych w decyzji w przedmiocie konsekwencji pobierania nienależnego świadczenia, kierowanych do indywidualnych osób, zobowiązany jest zawierać indywidualne treści odnoszące się do tychże osób (tj. aby te treści były konkretne), czy treści pouczeń, mogą być ogólne i abstrakcyjne? Przy stwierdzeniu, że treści pouczeń kierowane do ubezpieczonych powinny być konkretne, niezbędne jest ustalenie jakie przesłanki powinno spełniać orzeczenie, aby można było je uznać za konkretne?

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna wnioskodawcy nie kwalifikuje się do przyjęcia jej do merytorycznego rozpoznania. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W związku z tym wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do

rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym przepisie, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

Wniesiona w sprawie skarga kasacyjna zawiera wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania uzasadniony w ten sposób, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) oraz istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.). Nie można jednak uznać, że skarżący wykazał istnienie przesłanek przyjęcia skargi do rozpoznania określonych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.

W świetle utrwalonego już orzecznictwa Sądu Najwyższego dotyczącego przyczyny przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na występujące w sprawie istotne zagadnienie prawne polega na sformułowaniu samego zagadnienia wraz ze wskazaniem konkretnego przepisu prawa, na tle którego to zagadnienie występuje oraz wskazaniu argumentów prawnych, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, w tym także na sformułowaniu własnego stanowiska przez skarżącego. Wywód ten powinien być zbliżony do tego, jaki jest przyjęty przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 k.p.c. (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2006 r., V CSK 75/06, LEX nr 1102817). Analogicznie należy traktować wymogi konstrukcyjne samego zagadnienia prawnego, formułowanego w ramach przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., oraz jego związek ze sprawą i skargą kasacyjną, która miałaby zostać rozpoznana przez Sąd Najwyższy. Zagadnienie prawne powinno: 1) być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571); 2) być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 15 października

2002 r., III CZP 66/02, LEX nr 57240; z dnia 22 października 2002 r., III CZP 64/02, LEX nr 77033 i z dnia 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08, LEX nr 478179); 3) pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2007 r., III CSK 180/07, LEX nr 864002; z dnia 22 listopada 2007 r., I CSK 326/07, LEX nr 560504) i 4) dotyczyć zagadnienia budzącego rzeczywiście istotne (poważne) wątpliwości. Istotność zagadnienia prawnego konkretyzuje się zaś w tym, że w danej sprawie występuje zagadnienie prawne mające znaczenie dla rozwoju prawa i praktyki sądowej. Wymóg ten jest uzasadniony publicznymi celami rozpoznania przez Sąd Najwyższy skargi kasacyjnej (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 października 2007 r., V CSK 356/07, LEX nr 621243). Ograniczenie się przez skarżącego do pytania nie jest wystarczającym określeniem zagadnienia prawnego, jeżeli zagadnienie prawne nie zostało przedstawione bez odniesienia się do ogólnych problemów interpretacyjnych (postanowienie Sądu Najwyższego z 25 lutego 2008 r., I UK 332/07, LEX nr 452451).

Zgodnie z dotychczasowym orzecnictwem Sądu Najwyższego skarżący – opierając wniosek o przyjęcie jego skargi do rozpoznania na przyczynie przyjęcia skargi określonej w przepisie art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. – powinien określić, które przepisy wymagają wykładni oraz wskazać, na czym polegają poważne wątpliwości związane ze stosowaniem tych przepisów wraz z podaniem doktrynalnego lub orzeczniczego źródła tych wątpliwości (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, Biuletyn SN 2002 nr 7, s. 10). Konieczne jest opisanie tych wątpliwości, wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, a także przedstawienie własnej propozycji interpretacyjnej (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 3 listopada 2003 r., II UK 184/03; z dnia 22 czerwca 2004 r., III UK 103/04 czy też z dnia 17 grudnia 2007 r., I PK 233/07, OSNP 2009 nr 3-4, poz. 43). Jeżeli zaś skarżący powołuje się na rozbieżności w orzecnictwie sądowym, to zobowiązany jest przytoczyć te rozbieżne orzeczenia Sądów, przy czym musi wykazać, że występująca w nich rozbieżność ma swoje źródło w różnej wykładni przepisu albo wykazać, że wykładnia dokonana przez Sąd drugiej instancji sprzeczna jest z jednolitym stanowiskiem doktryny lub orzecnictwa Sądu Najwyższego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 2008 r., II CSK 21/08, LEX nr 794605). Chodzi przy tym o rozbieżności w

wykładni przepisu prawa, a nie o rozbieżności w jego zastosowaniu. Ponadto, ze względu na publiczne cele, jakie ma do spełnienia rozpoznanie przez Sąd Najwyższy skargi kasacyjnej, skarżący powinien także wykazać celowość dokonania wykładni przepisu przez Sąd Najwyższy ze względu na potrzeby praktyki sądowej (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 19 października 2012 r., III SK 15/12, LEX nr 1228636 oraz z dnia 19 października 2012 r., III SK 13/12, LEX nr 1228618).

Uwzględniając przedstawione założenia interpretacyjne należy stwierdzić, że autorka rozpatrywanej skargi kasacyjnej nie przedstawia ani istotnego zagadnienia prawnego sprawy w rozumieniu przepisu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. ani też potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.). Przede wszystkim w obszernym uzasadnieniu wniosku nie zawarto odpowiedniej jurydycznej argumentacji wykazującej, że w sprawie rzeczywiście występują przyczyny przyjęcia skargi do rozpoznania określone w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.

Kwestiami sygnalizowanymi w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie do rozpoznania rozpatrywanej skargi kasacyjnej, w tym w szczególności analizą interpretacyjną przepisu art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS zajmował się już Sąd Najwyższy. W wyroku z dnia 3 lutego 2016 r., I UK 63/15 - LEX nr 2050672, Sąd Najwyższy stwierdził, że zwrot "była pouczona o braku prawa", o którym mowa w art. 138 ust. 2 pkt 1 tej ustawy nie może być rozumiany dosłownie; chodzi tu o klasyczne pouczenie, w którym organ rentowy informuje ubezpieczonego, że utraci prawo do świadczenia, gdy wystąpią okoliczności, które zgodnie z przepisami prawa spowodują utratę tego prawa. Pouczenie musi być na tyle zrozumiałe, by pobierający świadczenie mógł odnieść je do swojej sytuacji, jednak nie musi odnosić się do indywidualnie pobierającego świadczenie, gdyż nie da się przewidzieć, które z okoliczności wystąpią u konkretnego świadczeniobiorcy. Pouczenie może polegać na przytoczeniu przepisów określających te okoliczności, ale musi być na tyle zrozumiałe, aby ubezpieczony mógł je odnieść do własnej sytuacji. Zważywszy na funkcję, jaką pouczenie odgrywa w normatywnej konstrukcji nienależnie pobranego świadczenia, warunkiem uznania, że ubezpieczony pobrał takie nienależne świadczenie jest ustalenie przez sąd, że pobierający świadczenia

wiedział (został pouczone) "o braku prawa do ich pobierania". W wyroku z dnia 31 stycznia 2019 r., III UK 22/18 - LEX nr 2617382, Sąd Najwyższy wyraził stanowisko, że pouczenie o okolicznościach, których wystąpienie spowoduje brak prawa do świadczeń, nie może odnosić się indywidualnie do pobierającego świadczenie, gdyż nie da się przewidzieć, które z okoliczności przewidzianych w licznych przepisach wystąpią u konkretnego świadczeniobiorcy. W takim sensie wystarczające jest przytoczenie przepisów określających te okoliczności. Jednakże pouczenie musi być na tyle zrozumiałe, aby pobierający świadczenie mógł je odnieść do własnej sytuacji.

Sąd drugiej instancji uwzględnił to, że odwołujący od 2011 r. pobierał emeryturę w zbiegu z rentą z tytułu choroby zawodowej. W decyzji z 15 listopada 2011 r. został pouczone o zasadach wypłaty świadczeń w zbiegu i zasadach zwrotu nienależnie pobranych świadczeń. W pkt. VI pouczenia do decyzji o zbiegu świadczeń z 15 listopada 2011 r. wskazano, że prawo do emerytury ulega zawieszeniu lub ulega zmniejszeniu w razie osiągnięcia przychodu z tytułu m.in. zatrudnienia, służby lub innej pracy zarobkowej oraz, że przychód emeryta prowadzącego pozarolniczą działalność uważa się za przychód stanowiący podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne. W pkt. VIII przewidziano, że w celu ustalenia, czy zachodzą okoliczności powodujące zawieszenie prawa do emerytury albo wstrzymanie wypłaty lub zmniejszenie jej wysokości jest zobowiązany powiadomić organ rentowy o osiągnięciu przychodu i jego wysokości. W spornym okresie odwołujący pobierał wynagrodzenie z tytułu członkostwa w Radzie Nadzorczej Spółdzielni Mieszkaniowej, powinien więc zgodnie z tym pouczeniem powiadomić ZUS o osiągnięciu przychodu i jego wysokości w celu wyjaśnienia, czy są to okoliczności powodujące zawieszenie prawa do emerytury lub zmniejszenie jej wysokości. Odwołujący nie wykazał, że pouczenie to wypełnił. Mimo, że przepis art. 6 ust. 1 pkt 22 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych został wprowadzony dopiero od 1 stycznia 2015 r., nie zwalniało to odwołującego z obowiązku wykazania aktywności w zakresie ustalenia powyższych okoliczności.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego pouczenie zawarte w decyzji z 2011 r. o przyznaniu odwołującemu renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z chorobą zawodową w zbiegu z emeryturą, jest kategoryczne i jednoznaczne. Było ono

należyte – wyczerpująco i wyraźnie wskazujące okoliczności, w jakich dochodzi do nienależnego pobrania świadczenia, a nadto dokonane w taki sposób, aby było zrozumiałe dla osoby, do której jest skierowane. Jednocześnie w pkt. III ust. 1 tej decyzji pouczone odwołującego o obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia, tj. wypłaconego mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie do nich prawa albo wstrzymanie wypłaty w całości lub części, jeżeli osoba pobierająca świadczenie była pouczona o braku prawa do ich pobierania.

Pouczenie udzielone przez organ rentowy było wystarczające, aby odwołujący odniósł je do swojej osoby. W razie jakichkolwiek wątpliwości, odwołujący powinien zgodnie z pkt VIII pouczenia - w celu ustalenia, czy zachodzą okoliczności powodujące zawieszenie prawa do świadczenia albo wstrzymania wypłaty lub zmniejszenia jego wysokości - powiadomić organ rentowy o osiągnięciu przychodu z tytułu członkostwa w radzie nadzorczej. W przypadku powzięcia uzasadnionych wątpliwości co do prawa do świadczenia „zbiegowego”, konieczne jest zawiadomienie organu rentowego przez świadczeniobiorcę; w rozumieniu art. 138 ust. 4 ustawy emerytalnej zawiadomieniem jest każda informacja wskazująca na zajście okoliczności określonych w powyższym przepisie. Odwołujący nie wykazał, że takie działania podjął. Osoba pobierająca świadczenia jest zobowiązana do systematycznego weryfikowania zgodności pobieranego świadczenia z treścią otrzymanych pouczeń.

W konsekwencji Sąd drugiej instancji uznał, że odwołujący został należycie pouczony o przysługujących mu świadczeniach w zbiegu, warunkach ich wypłaty oraz obowiązku zwrotu świadczeń nienależnie pobranych. Brak aktywności odwołującego w celu wyjaśnienia wątpliwości co do prawa do świadczenia w zbiegu powoduje, że zaskarżona decyzja i wyrok Sądu Okręgowego były prawidłowe.

Autorka skargi nie przedstawiła przekonującej argumentacji polemicznej, którą zakwestionowałyby prawidłowość stanowiska zaskarżonego wyroku Sądu drugiej instancji w kontekście próby wykazania przyczyn przyjęcia skargi do rozpoznania określonych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. Nie jest przy tym wystarczające powołanie się na szereg wyroków Sądów, bez uwzględnienia – w twierdzeniu o rozbieżności w orzecznictwie sądowym – odmienności stanów

faktycznych spraw, w których zapadały wskazane rozstrzygnięcia oraz odniesienia do subsumpcji zastosowanej w sprawie objętej skargą kasacyjną.

Stwierdzając, że nie zachodzą przyczyny przyjęcia skargi, określone w art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy postanowił zgodnie z art. 398⁹ § 2 k.p.c.